

27.1.2018 יום שבת,

הביא לדפוס: דן לביא

פרופ' חוי דרייפוס, ראש המרכז לחקר יהודי פולין ביד ושם, פרופ' להיסטוריה של עם ישראל
באוניברסיטת תל אביב

התיקון לחוק שהתקבל בפרלמנט הפולני זקוק אמנם למספר אישורים נוספים אך מהווה פגיעה ממשית בחקר השואה וזכרה. החוק המקורי, נחקק מלכתחילה במטרה למנוע הכחשה של פשעים שבוצעו על ידי גרמניה הנאצית ורוסיה הסובייטית מפרוץ מלחמת העולם השנייה (1 בספטמבר 1939) ועד לסיום השלטון הסובייטי בפולין (דצמבר 1989). התוספת הנוכחית, מגדירה כעברה כל התייחסות פומבית "בניגוד לעובדות היסטוריות" כי האומה הפולנית או פרטים ממנה היו אחראים ו/או שותפים לפשעים שבוצעו בתקופת השואה.

אין חולק, כי בתקופת מלחמת העולם השנייה היתה פולין נתונה תחת משטר כיבוש דרקוני. אין גם ספק כי מחנות ההשמדה שהוקמו תחת אדמת פולין – הוקמו על ידי גרמניה הנאצית ולא על ידי שום רשות פולנית. אך בה במידה, אין חולק על כך כי לצד הרצחנות הגרמנית היו מקרים בהם פולנים, מכל שכבות האוכלוסייה, היו שותפים לרצח היהודים ולרדיפתם. תופעת הסחטנות (שמלצובניקים); רציחות של יהודים על ידי אנשי מחתרת פולנים, המשטרה הפולנית ואזרחים מן השורה; כמו גם רצח יהודי ידובנה על ידי שכניהם או הפוגרום בקלצה – הם כולם חלקים חשובים ומתועדים היטב של שואת יהודי פולין. לצד מקרים מרשימים הקרבה ואצילות של אותם חסידי אומות עולם פולנים שאף הוכרו ככאלו, היו גם תופעות של בוגדנות ורצח.

התיקון לחוק הנוכחי, מנסה לעצב מחדש את ההיסטוריה תוך הטלת צנזורה על חלקים נרחבים ממנה באמצעות חקיקה. זהו ניסיון ברור להטיל מורא על מחנכים, מדריכי פולין, עיתונאים ופוליטיקאים – ולמנוע מהם התייחסות לתופעות חשובות אלו. החרגת חוקרים ואמנים מהענישה – אינו מנחם כלל ועיקר. לא רק כי לכאורה הרצאות לציבור הרחב, טורי דעה וכדומה – עלולים להיתפס כחורגים ממסגרת העבודה האקדמית הלגיטימית. יצירת אווירה ציבורית מאיימת בה סטודנטים ותלמידי מחקר – בעיקר בפולין – יחששו לדון באופן גלוי ומעמיק בתיעוד ולכתוב מחקרים פורצי דרך בתחום – מהווים פגיעה של ממש בחקר השואה ובזכרה.

בחירת ממשלת פולין, להעביר את התיקון לחוק זה דווקא בערב יום השואה הבינלאומי, הוא ניסיון לקבל לגיטימציה בינלאומית לעיוות היסטורי. צמצום הדיון בשאלות קשות בעברה של פולין הכבושה – לא תעלים את קיומם; אלא רק תעמיק את החתירה של חוקרים בארץ ובעולם לחשיפתם.

קטעים מיומנו של ר' יוסף גוז'יק, תלמיד חכם מדוקלה שבפולין הדרומית, הסתתר אצל פולני חסיד אומות העולם.

זה מקרה של יהודי שמכיר טובה לפולנים, ומתאר עוד מקרים של הסתרה מתוך מסירות נפש. ובכל זאת, גם הוא בעינו החיובית, מתאר את שיתוף הפעולה של הפולנים בעיקר בהלשנות ובסחיטות. את החוויה הזו מתארים רבים שהיו במסתור או בזהות זרה בפולין: הפחד מפולנים היה גדול לא פחות ואולי יותר מאשר מהגרמנים. יהודים הוסגרו מתוך שנאה לשמה או מתוך תאוה לבצע כסף. ובנוסף, מיהרו לרשת את בתיהם, לחפש אחר מעט מזכרות שהטמינו, ולחגוג כל פריט יהודי שנפל לידיהם.

יום ה' בשבוע כ"ה אדר ב' 2.4.43

כפי שכבר כתבתי הובלו הפועלים מלודביק לעיר ריישא ושם מצבם רע מאד ורבים מהם כבר נהרגו והנשארים רואים שעתידים להרגה ורבים רוצים להציל את נפשם ממות צעירים הם ורוצים לחיות. אבל האויב אורב בכל מקום, והרבה שליחים יש להם לרשעים הגרמנים ימח שמם ושם עוזריהם והמלשינים שלהם. כן ישנם מלשינים פולנים העומדים לשרת אותם ולהסגיר כל אומלל ונדח בפרט אם זה האומלל יהודי הוא. ודבר אחד יש לדעת שהגרמנים בעצמם מספרם כאן הוא קטן ואינם מחפשים כלל אחרי יהודים, הדבר הזה מסרו להפוליציא הפולנית ולשומרים בלילה, שיגנום בכל עיר ובכל כפר, והם ממלאים את תפקידם באופן מצוין, יכולים לאמר עוד יותר טוב מאשר הגרמנים בעצמם, ובלשונותיהם הארורים מוסרים הם כל יהודי שנודע להם מקום בואו או מחבואו, ואם רואים אותו בשדה תופשים בו בכח ומוסרים למשטרה, או רצים במהירות אחרי השוטרים. ... אנו כואבים ובוכים על מות האנשים, מצד השני יראים אנו שלא יודע ח"ו למלשינים מקום מושבנו, וע"ז אנו מתפללים ולמלשינים אל תהי תקוה וכל המוסרים כרגע יאבדו הוי. כרגע יאבדו.

יום ו' עש"ק ב' אייר דהאי שתא 7.7.43 [טעות: 7.5.45]

מעולם לא חשבתי על המקרים הנוראים שקרו בזמן הזה בעירנו לא האמנתי שיתחיל מחדש כאן ציד נורא על שארית פליטתנו, ובציד הזה יקחו חבל חלק גרוע של העם שאנו חיינו בתוכו, וגם השוטרים ועוזריהם הפולנים ימלאו את תפקידיהם באדיקות שאין כמוה, ואלה שנחמו אותנו ואמרו שלבם ונפשם אתנו, הראו את פרצופם האמיתי. ,, ונפלנו מטה עד שעושים עלינו ציד כמו על חיות רעות, אלה מהפולנים העומדים לשרת ולעזור לשונאינו הרוצים בדמנו ואלה הנבזים מכרו את נפשותיהם לשדים האלה ועושים את עבודתם באמונה ובכל עז ומרץ הם רודפים את היהודים. גם אלה הם שונאינו האורבים לנפשנו וביום פקד יפקד ד' אותנו נזכור את זה וגם עמהם נעשה דין.